Anexa nr. 1 la ordinul ministrului educației, cercetării şi inovării nr. 5099/09.09.2009

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ŞI INOVĂRII

PROGRAMA ŞCOLARĂ

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

CLASA a X-a

CICLUL INFERIOR AL LICEULUI

Aprobată prin ordin al ministrului
Nr. 5099/09.09.2009

București, 2009

NOTĂ DE PREZENTARE

Disciplina *Limba şi literatura română* are un rol deosebit de important în formarea personalității elevilor, în formarea unor deprinderi şi abilități necesare pentru a le asigura accesul postşcolar la învățarea pe toată durata vieții şi integrarea activă într-o **societate bazată pe cunoaştere.** Achiziția, actualizarea continuă şi ridicarea nivelului de cunoaştere, a deprinderilor şi a competențelor sunt considerate o condiție preliminară pentru dezvoltarea tuturor cetățenilor în vederea implicării acestora în *societatea învățării,* de la cetățenia activă la integrarea pe piața muncii (cf. recentelor documente ale Comisiei europene).

În perioada învățământului obligatoriu, elevii trebuie să-şi formeze în primul rând competențele de comunicare, indispensabile în lumea contemporană, pentru orice tip de activitate profesională: să se exprime corect, clar şi coerent în limba maternă, să asculte, să înțeleagă şi să producă mesaje orale şi scrise, în diverse situații de comunicare.

Studiul limbii şi al literaturii române are, de asemenea, o contribuție esențială la formarea unei personalități autonome a elevilor, capabile de discernământ şi de spirit critic, apte să-şi argumenteze propriile opțiuni, dotate cu sensibilitate estetică, având conştiința propriei identități culturale şi manifestând interes pentru varietatea formelor de expresie artistică.

Finalitățile disciplinei se reflectă nemijlocit în competențele generale şi în setul de valori şi atitudini enunțate în prezenta programă, din care derivă întreaga structură curriculară (competențe specifice, conținuturi ale învățării). Aceste finalități îşi găsesc corespondent, în principal, în domeniul *Comunicare în limba maternă,* aşa cum apare acesta definit în documentele Uniunii Europene (*Competențe cheie pentru învățământul pe tot parcursul vieții – Cadrul european de referință*, *Anexa la Recomandarea Parlamentului şi a Consiliului European*, 2006), cât şi în competențele transversale, menționate în acelaşi document, din domeniile *A învăța să înveți, Competențe sociale şi civice, Inițiativă şi cultură antreprenorială, Conştiință şi exprimare culturală.*

Paradigma programelor de *limba şi literatura română* (pentru gimnaziu şi pentru învățământul liceal) este una comunicativ-funcțională. Aceasta presupune studiul integrat al limbii, al comunicării şi al textului literar. Principiile actualului model sunt:

- urmărirea unui set unitar şi coerent de finalități ale studiului disciplinei pe parcursul întregii şcolarități obligatorii;
- adoptarea unui model didactic coerent, în cadrul căruia să apară evidentă deplasarea accentului de pe simpla achiziționare de cunoştințe pe formarea de competențe şi atitudini, cu valențe ulterioare de actualizare şi de extindere;
- diversificarea strategiilor, a ofertelor şi a situațiilor de învățare şi adaptarea acestora la grupul-țintă;
- asigurarea caracterului flexibil şi actual al studierii limbii române, prin conectarea sa la realitățile vieții cotidiene;
- echilibrarea ponderii acordate în studiu variantei scrise şi celei orale;
- îmbinarea echilibrată a proceselor de receptare şi a proceselor de producere a mesajului;
- adoptarea unei perspective consecvent comunicative, în cadrul căreia accentul să fie plasat pe aspectele concrete ale utilizării limbii.

Domeniile în care vor fi contextualizate activitățile de învățare pentru studierea limbii şi a literaturii române în clasa a X-a sunt:

I. Literatură;

II. Limbă şi comunicare.

Programa pentru clasa a X-a vizează consolidarea aceloraşi competențe generale, valori şi atitudini menționate în programa pentru clasa a IX-a, dar dezvoltă, în plus, competențe specifice noi. Ca atare, programa este structurată pe aceleaşi domenii de conținut. În domeniul *limbă şi comunicare*, vor fi consolidate şi extinse cunoştințele şi deprinderile de exprimare orală şi scrisă şi de receptare a mesajelor orale şi scrise. Domeniul *literatură* cuprinde următoarele module: 1. *Receptarea textului literar* şi 2.*Literatură şi alte arte*.

Potrivit planurilor-cadru de învățământ în vigoare, disciplinei *limba şi literatura română* îi sunt alocate **trei ore pe săptămână în trunchiul comun**, la toate filierele, profilurile şi specializările.

În afara trunchiului comun, următoarele profiluri şi specializări **au alocată câte o oră pe săptămână în curriculum diferențiat (CD)**: filiera teoretică – profilul umanist; filiera vocațională – profilul pedagogic, profilul ordine şi securitate publică (licee M.A.I.) şi profilul teologic.

Prezentul document oferă două tipuri de curriculum diferențiat:

- **CD de tip A,** ale cărui conținuturi sunt marcate în programă prin semnul *, destinat specializărilor din cadrul filierei vocaționale – profil pedagogic, profil ordine şi securitate publică (licee M.A.I.) şi profil teologic.
- **CD de tip B,** ale cărui conținuturi sunt marcate în programă prin semnul **, destinat specializărilor din cadrul filierei teoretice – profil umanist.

Structura programei pentru clasa a X-a este următoarea:

- Notă de prezentare;
- Competențe generale;
- Valori şi atitudini;
- Competențe specifice şi conținuturi asociate acestora;
- Recomandări privind conținuturile învățării;
- Sugestii metodologice.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea corectă şi adecvată a limbii române în receptarea şi în producerea mesajelor, în diferite situații de comunicare
2. Folosirea modalităților de analiză tematică, structurală şi stilistică în receptarea diferitelor texte literare şi nonliterare
3. Argumentarea scrisă şi orală a unor opinii în diverse situații de comunicare

VALORI ŞI ATITUDINI

- Cultivarea interesului pentru lectură, a plăcerii de a citi şi a gustului estetic în domeniul literaturii
- Stimularea gândirii autonome, reflexive şi critice în raport cu diversele mesaje receptate
- Formarea unor reprezentări culturale privind evoluția şi valorile literaturii române
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de comunicare şi a încrederii în propriile abilități de comunicare
- Abordarea flexibilă şi tolerantă a opiniilor şi a argumentelor celorlalți
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de limba română şi recunoaşterea rolului acesteia în dezvoltarea personală şi pentru îmbogățirea orizontului cultural
- Dezvoltarea interesului pentru comunicarea interculturală

COMPETENȚE SPECIFICE ŞI CONȚINUTURI

1. Utilizarea corectă şi adecvată a limbii române în receptarea şi în producerea mesajelor în diferite situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi		
	Trunchi comun	**CD tip A***	**CD tip B****
1.1. Identificarea particularităților şi a funcțiilor stilistice ale limbii în receptarea diferitelor tipuri de texte	- limbaj standard, limbaj literar, limbaj colocvial, limbaj popular, limbaj regional, limbaj arhaic; argou, jargon; - expresivitatea în limbajul comun şi în limbajul poetic; - valori stilistice ale unor categorii morfosintactice.		
1.2. Receptarea adecvată a sensului / sensurilor unui mesaj transmis prin diferite tipuri de texte orale sau scrise	- sens denotativ şi sensuri conotative; - cunoaşterea sensului corect al cuvintelor (în special al neologismelor); - elemente care înlesnesc sau perturbă receptarea (canalul, codul, contextul); - mesaje din domeniul audio-vizualului; - citirea graficelor, a schemelor sau a tabelelor sinoptice, a altor documente specifice domeniilor cunoaşterii.	- calitățile generale şi particulare ale stilului: claritate, proprietate, concizie, precizie, puritate, corectitudine, variație stilistică, simetrie, naturalețe, cursivitate, eufonie.	- calitățile generale şi particulare ale stilului: claritate, proprietate, concizie, precizie, puritate, corectitudine, variație stilistică, simetrie, naturalețe, cursivitate, eufonie.
1.3. Folosirea adecvată a strategiilor şi a regulilor de exprimare orală în monolog şi în dialog	- diverse tipuri de monolog şi dialog pe teme de interes curent sau pornind de la textele literare studiate; - dezbatere, interviu de angajare; - elemente verbale, nonverbale şi paraverbale; - stilurile funcționale adecvate situației de comunicare.		
1.4. Redactarea unor compoziții despre textele studiate şi alcătuirea unor texte funcționale sau a unor proiecte	- analiză, comentariu, eseu structurat şi eseu liber; - cerere, proces-verbal, curriculum vitae, scrisoare de intenție, scrisoare în format electronic (e-mail); - proiecte (planificarea activității, munca în echipă şi atribuții asumate, prezentarea proiectului, finalități, modalități de evaluare a	- documente specifice domeniului de specializare (de exemplu, referate ştiințifice, proces-verbal etc.).	- sinteză, paralelă; - tipuri de frazare în funcție de tipul de text (concizie, prolixitate, organizarea discursului prin parataxă sau prin hipotaxă etc.).

* **Curriculum diferențiat A (CD tip A)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic, filiera vocațională – profil pedagogic, profil ordine şi securitate publică (licee M.A.I.) şi profil teologic.

** **Curriculum diferențiat B (CD tip B)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic – profil umanist.

Competențe specifice	Conținuturi		
	Trunchi comun	**CD tip A***	**CD tip B****
	proiectului)		
1.5. Utilizarea, în exprimarea proprie, a normelor ortografice, ortoepice, de punctuație, morfosintactice şi folosirea adecvată a unităților lexico-semantice, compatibile cu situația de comunicare	- folosirea adecvată a cuvintelor în context; - folosirea corectă a formelor flexionare; - utilizarea corectă a elementelor de relație; - utilizarea variantelor lexicale literare; - utilizarea corectă a unităților frazeologice; - etimologia populară, hipercorectitudinea; - pronunțare corectă (pronunții hipercorecte).	- scrierea şi pronunțarea corectă a numelor proprii şi a neologismelor specifice domeniului de specializare	- folosirea adecvată a neologismelor în context

2. Folosirea instrumentelor de analiză tematică, structurală şi stilistică în receptarea diferitelor texte literare şi nonliterare

Competențe specifice	Conținuturi		
	Trunchi comun	**CD tip A***	**CD tip B****
2.1. Analiza principalelor componente de structură, de compoziție şi de limbaj specifice textului narativ	- particularități ale construcției subiectului în textele narative studiate; - particularități ale compoziției în textele narative studiate (incipit, final, episoade / secvențe narative, tehnici narative); - construcția personajelor; - modalități de caracterizare a personajului; tipuri de personaje; - instanțele comunicării în textul narativ; - tipuri de perspectivă narativă; - specii epice: basm cult, nuvelă, roman; - registre stilistice, limbajul personajelor, limbajul naratorului; - stilul direct, stilul indirect, stilul indirect liber; - momente ale evoluției prozei în literatura română.		- specii epice (în plus față de cele menționate la conținuturile de trunchi comun): povestirea; - formule narative: povestirea în ramă, povestirea în povestire

* **Curriculum diferențiat A (CD tip A)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic, filiera vocațională – profil pedagogic, profil ordine şi securitate publică (licee M.A.I.) şi profil teologic.

** **Curriculum diferențiat B (CD tip B)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic – profil umanist.

Competențe specifice	Conținuturi		
	Trunchi comun	**CD tip A***	**CD tip B****
2.2. Identificarea şi analiza principalelor componente de structură şi de limbaj specifice textului dramatic	- particularități ale construcției subiectului în textul dramatic; - particularități ale compoziției textului dramatic; - modalități de caracterizare a personajelor; - registre stilistice, limbajul personajelor, notațiile autorului; - specii dramatice: comedia; - momente ale evoluției dramaturgiei (creație dramatică şi spectacol) în cultura română.	- specii dramatice (în plus față de cea prevăzută pentru trunchiul comun): drama	- specii dramatice (în plus față de cea prevăzută pentru trunchiul comun): drama
2.3. Identificarea şi analiza elementelor de compoziție şi de limbaj în textul poetic	- titlu, incipit, relații de opoziție şi de simetrie, elemente de recurență (motiv poetic, laitmotiv); - figuri semantice (tropi); - elemente de prozodie; - poezie epică, poezie lirică instanțele comunicării în textul poetic; - momente ale evoluției poeziei în literatura română.		- lirism obiectiv şi lirism subiectiv
2.4. Folosirea unor modalități diverse de înțelegere şi de interpretare a textelor literare studiate	- temă şi viziune despre lume; - sensuri multiple ale textelor literare.		

3. Argumentarea în scris sau oral a unor opinii în diverse situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi		
	Trunchi comun	**CD tip A***	**CD tip B****
3.1. Identificarea structurilor argumentative în vederea sesizării logicii şi a coerenței mesajului	- structuri şi tehnici argumentative în texte literare şi nonliterare, scrise sau orale (consolidare); - logica şi coerența textului.	- structuri argumentative în texte nonliterare specifice domeniului de specializare.	
3.2. Compararea unor argumente diferite pentru formularea judecăților proprii	- interpretări şi judecăți de valoare exprimate în critica şi în istoria literară, în cronici de spectacol.		- momente ale evoluției criticii literare în cultura română; - dosarul critic.

* **Curriculum diferențiat A (CD tip A)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic, filiera vocațională – profil pedagogic, profil ordine şi securitate publică (licee M.A.I.) şi profil teologic.

** **Curriculum diferențiat B (CD tip B)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic – profil umanist.

Competențe specifice	Conținuturi		
	Trunchi comun	**CD tip A***	**CD tip B****
3.3. Elaborarea unei argumentări orale sau scrise pe baza textelor studiate	- tehnici de argumentare; - verbe evaluative, adverbe de mod / predicative ca mărci ale subiectivității evaluative; cuvinte cu rol argumentativ; structuri sintactice în argumentare; - tipuri de texte: eseu, comentariu, analiză.	- argumentări orale şi scrise uzuale în domeniul de specializare.	

RECOMANDĂRI PRIVIND CONȚINUTURILE ÎNVĂȚĂRII

Conținuturile învățării sunt grupate în două domenii: **I. Literatură** şi **II. Limbă şi comunicare**.
Pentru domeniul **Literatură,** programa clasei a X-a urmăreşte aprofundarea studiului privind principalele tipuri de texte literare; noțiunile şi tehnicile de analiză şi de interpretare menite să înlesnească receptarea textelor epice, dramatice şi lirice, în proză sau în versuri; repere de ordin istoric, care să ajute la formarea unei viziuni de ansamblu asupra valorilor şi evoluției literaturii române.

Modul de prezentare a conținuturilor permite profesorilor şi autorilor de manuale să caute soluțiile optime pentru organizarea parcursului didactic (modalitatea de corelare a conținuturilor, ordinea abordării acestora, structurarea unităților didactice).

În clasa a X-a se vor studia **minimum 12 texte literare** la profilurile şi specializările cu 3 ore pe săptămână / **minimum *13 texte literare** la profilurile care au curriculum diferențiat de tip A şi **minimum **14 texte literare** la profilul umanist, care are curriculum diferențiat de tip B. La acestea, se adaugă studiul integral sau fragmentar al unor texte ilustrative pentru recenzie / cronică literară (1 text), eseu sau studiu critic (1 text) şi cronică de spectacol (1 text), alte texte nonliterare specifice domeniului de specializare (*3 texte). Profesorii (şi autorii de manuale) vor alege textele pe care le consideră potrivite cerințelor formulate.

În alegerea textelor, se va ține seama, în plus față de criteriile indicate la fiecare listă minimală, de următoarele criterii generale: **accesibilitate** în raport cu nivelul dezvoltării intelectuale şi de cultură generală a elevilor; **atractivitate**; **valoare; varietatea** autorilor selectați; **volumul de lecturi** propuse pe parcursul întregului an şcolar în raport cu timpul disponibil.

Cel puțin jumătate dintre textele selectate vor aparține autorilor canonici din următoarea listă: Mihai Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Titu Maiorescu, Ioan Slavici, G. Bacovia, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, E. Lovinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu. Profesorii (autorii de manuale) pot alege şi alți autori, ale căror texte ilustrează în mod adecvat şi relevant cerințele programei.

Este bine să se acorde atenție, în măsura posibilităților, studiului unor **texte integrale.** Evident, lucrul acesta nu exclude recursul la texte fragmentare, mai ales în cazul speciilor literare de mari dimensiuni (nuvelă, roman etc.).

Profesorii pot să lărgească numărul de texte propuse pentru studiu sau să recurgă la lecturi suplimentare în corelație cu tipurile de texte studiate. Pentru ilustrare, pot fi recomandate şi scrieri din literatura universală în traducere românească.

I. LITERATURĂ

1. Receptarea textelor literare

1.1. Lectura textelor literare

A. Lectura prozei narative: înțelegere şi interpretare

- Proză scurtă - cel puțin 2/**3 texte: un basm cult, o nuvelă, **o povestire.
- Roman - 3 texte, reprezentative pentru aspectele esențiale ale genului şi ale evoluției acestuia: acțiune şi personaje; perspectivă narativă; tehnici narative, stil, expresivitate.
- Evoluția prozei în literatura română: repere istorice şi actualitate.

B. Lectura poeziei

- Se vor studia minimum 6 texte poetice, care să ilustreze aspecte specifice şi diferite ale genului şi ale evoluției acestuia: poezie epică, poezie lirică; instanțele comunicării în textele poetice; sugestie şi ambiguitate; diversitate prozodică etc.
- Evoluția poeziei în literatura română: repere istorice şi actualitate.

1.2. Confruntarea cu receptarea de către ceilalți a textelor literare

A. Discutarea textului literar

- Argumentarea interpretărilor şi a judecăților de valoare

B. Utilizarea judecăților de valoare ale criticii literare

- Recenzia / cronica literară; eseul / studiul critic

C. **Receptări diferite ale aceleiaşi opere literare de-a lungul timpului

- **Dosarul critic
- **Evoluția criticii literare în cultura română: repere istorice şi actualitate

Studiul textelor critice se va face prin raportare la operele literare la care se referă acestea.

2. Literatură şi alte arte

2.1. Textul dramatic şi arta spectacolului

- Lectura unui text dramatic / a două texte dramatice** şi familiarizarea elevilor cu arta spectacolului. În acest scop, profesorii pot să vizioneze împreună cu elevii spectacole de teatru, pot folosi înregistrări video ale unor spectacole sau înregistrări audio ale unor dramatizări radiofonice, fotografii din spectacole sau pot realiza împreună cu elevii dramatizări ale piesei citite, astfel încât aceştia să înțeleagă elementele specifice artei spectacolului şi relația dintre textul dramatic şi punerea lui în scenă.
- Cronica de spectacol, discutată în relație cu textul dramatic şi punerea în scenă a acestuia.
- Evoluția dramaturgiei (creație dramatică şi spectacol) în cultura română: repere istorice şi actualitate.

II. LIMBĂ ŞI COMUNICARE

Studiul limbii române se axează pe două coordonate: (a) *normativă* şi (b) *funcțională*, având ca obiectiv formarea la elevi a deprinderilor de a folosi limba română corect, adecvat şi eficient în producerea şi în receptarea textelor orale şi scrise.

Abordarea conținuturilor propuse se face fie în ordinea aleasă de autorii de manuale, fie în funcție de opțiunea profesorilor, prin integrarea acestora în segmentul care le asigură eficiență didactică. Se recomandă **pentru studiul limbii folosirea textelor-suport selectate pentru domeniul „Literatură“,** ca şi stabilirea de corelații între diverse discipline, având ca obiect folosirea limbajului (retorică, stilistică, pragmatică etc.).

Prezența unui anumit element de conținut din programă nu impune existența unei lecții cu acelaşi titlu în manual. Se recomandă abordarea conținuturilor prin modalitățile care permit înțelegerea fenomenului respectiv: exerciții, exemplificări, explicații succinte etc. Aspectele teoretice vor fi reduse la strictul necesar, în favoarea aplicațiilor practice.

1. **Producerea mesajelor orale şi scrise**

1.1. Exprimarea orală

A. Dialogul

- *dezbaterea*; *interviul (interviul publicistic, interviul de angajare*);
- actualizarea regulilor, a tehnicilor şi a structurii dialogului.

B. Monologul

- *monolog argumentativ*;
- actualizarea regulilor, a tehnicilor şi a structurii monologului.

C. Evaluarea discursului oral, în funcție de următoarele repere:

- conținutul discursului (adecvarea la tema expunerii, a dialogului; pertinența intervențiilor, claritatea ideilor, înlănțuirea logică a acestora);

- componenta verbală (utilizarea corectă a aspectelor de ordin fonetic, lexical şi de sintaxă a propoziției şi a frazei; utilizarea adecvată a regulilor şi procedeelor care asigură organizarea generală a unui text: legătura între fraze, coerența între părți, structura textuală dialogală sau argumentativă, utilizarea regulilor şi procedeelor care determină folosirea limbii în context: utilizarea registrelor limbii, a normelor de interacțiune verbală, adaptarea la parametrii situației de comunicare etc.);
- componenta nonverbală (privire, atitudini corporale, mişcări, gesturi, expresia feței; poziția locutorilor etc.) şi componenta paraverbală (vocea: calitate, debit, inflexiuni, intonație, pauze etc.).

1.2. Exprimarea scrisă

Elevii vor redacta următoarele tipuri de texte:
- rezumat, caracterizare de personaj, eseu structurat şi eseu liber (actualizare), comentariu, analiză, **sinteză, **paralelă;
- cerere, proces-verbal, curriculum vitae, scrisoare de intenție, scrisoare în format electronic, *alte texte specifice domeniului de specializare;
- proiecte.

1.3. Niveluri de constituire a mesajului în comunicarea orală şi scrisă

- **fonetic, ortografic şi de punctuație**
  - pronunțarea corectă (pronunțarea şi scrierea corectă a numelor proprii, evitarea pronunțiilor hipercorecte);
  - pronunțarea nuanțată (ton, pauză, intonație);
  - norme ortografice şi de punctuație;
- **morfosintactic**
  - folosirea corectă a formelor flexionare (forme flexionare ale verbului, adjective fără grade de comparație, numerale etc.);
  - utilizarea corectă a elementelor de relație (prepoziții, conjuncții, pronume relative etc.);
- **lexico-semantic**
  - utilizarea corectă şi adecvată a sensurilor pe care le au cuvintele în context (mai ales neologismele);
  - utilizarea variantelor lexicale literare;
  - utilizarea corectă a unităților frazeologice;
  - etimologia populară, hipercorectitudinea;
  - sens denotativ, sensuri conotative;
- **stilistico-textual**
  - stilurile funcționale adecvate situației de comunicare;
  - limbaj standard, limbaj literar, limbaj colocvial, limbaj popular, limbaj regional, limbaj arhaic; argou, jargon;
  - stil direct şi stil indirect, stil indirect liber;
  - **calitățile generale şi particulare ale stilului: claritate, proprietate, precizie, puritate, corectitudine, variație stilistică, simetrie, naturalețe, cursivitate, eufonie;
  - **tipuri de frazare în funcție de tipul de text (concizie, prolixitate, organizarea discursului prin parataxă sau prin hipotaxă etc.);
- **nonverbal şi paraverbal**
  - rolul elementelor nonverbale şi paraverbale în comunicarea orală: privire, gestică, mimică, spațiul dintre persoanele care comunică, tonalitate, ritmul vorbirii etc.

2. Receptarea diverselor tipuri de mesaje

Conținuturile menționate mai jos se abordează în raport cu textele studiate, cu accent asupra interpretării semnificațiilor acestora.

- informația verbală în domeniul audio-vizual (ştiri radio, ştiri TV);
- factori care înlesnesc sau perturbă receptarea (codul, canalul, contextul).

2.1. Niveluri ale receptării

- **fonetic, ortografic şi de punctuație**
  - dificultăți de înțelegere a mesajului cauzate de forme incorecte de pronunțare;
  - rolul semnelor ortografice şi de punctuație în înțelegerea mesajelor scrise;

- **morfosintactic**
  - ambiguități morfosintactice care îngreunează înțelegerea mesajului;
  - valori stilistice ale unor categorii morfosintactice;
- **lexico-semantic**
  - înțelegerea sensului cuvintelor în context;
  - câmpurile semantice şi rolul acestora în interpretarea mesajelor scrise şi orale;
- **stilistico-textual**
  - rolul figurilor de stil şi al procedeelor artistice;
  - rolul elementelor arhaice şi regionale în receptarea mesajelor;
  - receptarea în funcție de tipurile de texte (ficționale şi nonficționale);
  - receptarea în raport cu genurile şi speciile literare în care se încadrează textele respective;
  - interpretarea semnificațiilor textelor studiate;
  - tipuri de texte şi structura acestora: textul narativ, textul poetic, textul dramatic; diverse texte de tip funcțional; textul argumentativ;
- **nonverbal şi paraverbal**
  - influența elementelor nonverbale şi paraverbale asupra înțelegerii mesajului oral.

SUGESTII METODOLOGICE

- *Orientarea studiului către elev.* Profesorii vor lua ca reper nevoile reale ale elevilor, adaptându-şi demersurile didactice în funcție de acestea. Finalitățile disciplinei se realizează eficient prin centrarea pe procesul învățării, pe activitatea elevului. De aici, necesitatea de a pune accent pe activitățile didactice de tip formativ şi performativ, care presupun implicare şi interacțiune în rezolvarea unor sarcini de învățare concrete. În activitatea la clasă, profesorii vor respecta programa şcolară şi vor folosi manualele ca instrumente de lucru flexibile şi adaptabile nevoilor concrete ale grupului de elevi cu care lucrează. Profesorii au libertatea de a selecta atât metodele pe care le consideră cele mai adecvate pentru atingerea finalităților vizate, cât şi temele şi textele pentru studiu. Opțiunea pentru selectarea temelor şi a textelor se poate face şi pe baza unor chestionare de evaluare a capacitaților şi a intereselor de studiu ale elevilor din clasă.

- *Caracterul funcțional, practic, aplicativ al predării-învățării.* Având în vedere că programa are la bază competențele generale şi cele specifice, conținuturile sunt mijloace de realizare a finalităților disciplinei. În ceea ce priveşte producerea de mesaje scrise şi orale se vizează competențe procedurale care să poată fi transferate în contexte variate (rezumare, analiză, comparare, argumentare, descriere etc.). Textele ficționale şi nonficționale vor fi folosite ca mijloace pentru formarea deprinderilor de receptare, care să fie aplicate adecvat şi la lectura altor texte de acelaşi tip. Pentru sugestii şi exemple de activități de învățare, se va consulta volumul *Ghid metodologic. Aria curriculară Limbă şi comunicare, liceu,* Bucureşti, Editura Aramis, 2002, elaborat de Consiliul Național pentru Curriculum.

- *Diversificarea metodelor şi instrumentelor de evaluare.* O eficiență sporită a învățării poate fi asigurată şi prin diversificarea tipurilor de evaluare aplicate în procesul didactic. Este recomandabil ca profesorii să folosească în mod adecvat scopurilor educaționale toate tipurile de evaluare: evaluare inițială, evaluare continuă şi evaluare sumativă; evaluare de proces, de produs şi de progres. De asemenea, pentru a-i motiva pe elevi, se vor folosi metode şi instrumente complementare de evaluare: observarea sistematică a comportamentului elevilor, investigația, referatul, proiectul, portofoliul, autoevaluarea. Pentru exemple şi sugestii, se va consulta volumul *Ghid de evaluare. Limba şi literatura română,* Bucureşti, Editura Aramis, 2001, elaborat de Serviciul Național de Evaluare şi Examinare.